



## POETIC FEATURES OF TOLIBAY QABULOV'S LYRICS

Tasbaeva Dilyarom Damirovna

Master's degree from Nukus State Pedagogical Institute

Karakalpak language and literature teacher

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19889986>

### ARTICLE INFO

Received: 22<sup>nd</sup> April 2026

Accepted: 28<sup>th</sup> April 2026

Online: 29<sup>th</sup> April 2026

### KEYWORDS

Tolibay Qabulov, lyrics, poetic thinking, national consciousness, metaphor, imagery, historical memory, homeland, humanism, Karakalpak literature.

### ABSTRACT

*This article provides an in-depth analysis of the poetic features, national consciousness, and socio-philosophical dimensions of the lyrics of Karakalpak poet Tolibay Qabulov. The study examines the system of images, metaphorical thinking, dialogic expression, and the psychology of the lyrical hero based on selected poems. Furthermore, it explores the artistic representation of themes such as homeland, historical memory, national values, and intercultural friendship. The findings reveal that Qabulov's lyrics combine national identity with universal human values, making his творчество significant not only aesthetically but also spiritually and culturally.*

## TOLIBAY QABULOV LIRIKASINIŇ POEZIYALIQ ÓZGESHELİKLERI

Tasbaeva Dilyarom Damirovna

Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti magistri

Qaraqalpaq tili hám ádebiyatı pání oqıtıwshısı

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19889986>

### ARTICLE INFO

Received: 22<sup>nd</sup> April 2026

Accepted: 28<sup>th</sup> April 2026

Online: 29<sup>th</sup> April 2026

### KEYWORDS

Tolibay Qabulov, lirika, poetikalıq oy-pikir, milliy sana, metafora, obraz, tariyxıy yad, Watan, gumanizm, qaraqalpaq ádebiyatı.

### ABSTRACT

*Usı maqalada qaraqalpaq shayırı Tolibay Qabulovtıń lirikasınıń poetikalıq ózgeshelikleri, milliy sana-sezimdi sáwlelendiriw formaları hám de sociallıq-filosofiyalıq mazmunı tereń tallanadı. Izertlew dawamında shayırdıń hár qıylı qosıqları tiykarında obrazlar sisteması, metaforalıq oylaw, dialoglıq usıl hám lirik qaharman psixologiyası úyrenildi. Sonday-aq, maqalada Watan, tariyxıy yad, milliy qádiriyatlar hám xalıqlar doslıǵı sıyaqlı temalardıń kórkem talqılawı sáwlelendiriledi. Nátiyjeler sonı kórsetedi, Tolibay Qabulovtıń lirikasında milliylik hám ulıwmainsanıyılıq únles bolıp, onıń dóretiwshiligi tek ǵana estetikalıq emes, al ruwxıy-aǵartıwshılıq áhmiyetke de iye.*

**Kirisiw.** Tolibay Qabulov qaraqalpaq ádebiyatında ózine tán kórkem usıl hám tereń poetikalıq oy-

pikir iyesi sıpatında tanılǵan. Onıń lirikasında tek ǵana individual keshirmeler emes, al xalıqtıń tariyxıy



yadi, milliy ruwxıylığı hám sociallıq mashqalaları da keń kólemde sáwlelenedi [1, 56-59]. Usı kózqarastan qaraǵanda, shayır dóretiwshiligin úyreniw, bir tárepten, kórkem ádebiyattıń estetikalıq ózgesheliklerin ashıp beriwge xızmet etse, ekinshi tárepten, milliy sana hám mádeniy qádiriyatlardıń qalıplesiw procesin ańlaw imkaniyatın beredi.

Ásirese, Qabulovtıń lirikasında obrazlar sisteması, metaforalıq pikirlew hám dialoglıq kórsetiw quralları arqalı insan hám jámiyet arasındaqı quramalı qatnasıqlar sáwlelendiriledi [2, 53-58]. Sonlıqtan, bul maqalada shayırdıń hár qıylı qosıqları tiykarında onıń lirikasındaǵı tiykarǵı poetikalıq hám mazmunlıq ózgeshelikler keń túrde tallanadı.

Bárinen burın, shayırdıń "Tashkent kúndeliginen" qosıǵı waqıt hám mákan poetikasın sáwlelendiretuǵın áhmiyetli shıǵarmalardan biri bolıp esaplanadı [5]. Bul qosıqta Tashkent qalası ápiwayı urbanistikalıq mákan sıpatında emes, al mádeniy hám ruwxıy oray sıpatında talqılanadı.

Máselen, tómendegi qatarlarda qala obrazınıń estetikalıq forması kórinedi:

Sháhár Tashkent - shayırlardıń sháhári,

Sózın saz ham sebet qılar "Báhári..."

Sátli bolsın talantlardıń saparı,

Márt joldasıń bolsın bárhá, shabazım

Birinshiden, bul jerde qala "shayırlar qalası" sıpatında ideallastırıladı. Ekinshiden, "sózdiń jańǵırıwı" arqalı qala dóretiwshilik ortalıq penen baylanısadı. Demek, mákan poetikalıq obrazǵa aylandırıladı.

Bunnan tısqarı, shayır miymandoshlıqtı da qala arqalı ańlatadı:

- Tashkent! Miymandoshlıǵına qayılman!

Dasturxanday boldıń toyǵa jayılǵan.

Aǵa-iniliktiń ayqın misalı

Kórdim bir piala yaxna shayınnan.

Bul metafora arqalı Tashkent keńlik, saqawat hám shın júrektenlik timsalına aylanadı. Solay etip, shayır urbanistiklik mákandı milliy qádiriyatlar menen úylestiredi.

Bunnan tısqarı, Qabulov lirikasında sociallıq kritika kúshli orın iyeleydi. Ásirese, "Xiywa legendası" qosıǵında adamnıń ázzilikleri simvolikalıq obrazlar arqalı sáwlelendiriledi.

Máselen:

Saw oǵan qattı nalıptı,

Ishinen ottay janıptı.

Soqırdıń baqır teńgesin,

Bir kúni urlap alıptı

Bul jerde urlıq ápiwayı waqıya emes, al insan tábiyatındaǵı ashkózliktiń timsalı sıpatında talqılanadı.

Soday-aq, qosıq juwmaǵında ádepi-kramlılıq juwmaq beriledi:

"Shukir et, ele biyshara..."

Demek, shayır lirikasında didaktikalıq baǵdar da bar bolıp, ol oqıwshını pikirlewge shaqıradı. Sol arqalı lirika tek estetikalıq emes, al tárbiyalıq funkciyanı da atqaradı.

Sonıń menen birge, shayır dóretiwshiliginde milliy sana máselesi oraylıq orın iyeleydi. "Qolında móriń bar, Qaraqalpaǵım" qosıǵında millettiń bar ekenligi til menen tikkeley baylanısadı:

Dúnyada birden-bir baxıtlı xalıqsań,

Oz ana tiliń bar, qaraqalpaǵım.

Jiyen jırawsań, Ájiniyazsań,  
Berdaqsań,

Shashılǵan dúriń bar, qaraqalpaǵım

Birinshiden, bul qatar tildi milliy ózliktiń tiykarǵı belgisi sıpatında



kórsetedi. Ekinshiden, shayır til arqalı xalıqtıń gárezsizligin bildiredi.

Bunnan tısqarı, tariyxıy miyras ta milliy sana-sezimniń quram bólegi sıpatında súwretlenedi:

"Alpamis"ıń qaytadan tilge alındı,

"Qırq qız" pútkil jer júzine tanıldı.

"Edige"niń qábiri de tabıldı,

Tariyxıy jırıń bar, qaraqalpağım

Demek, shayır ushın milliy eposlar - bul xalıqtıń ruwxıy tamırları bolıp tabıladı.

Bunnan tısqarı, Qabulov lirikasında tariyxıy yad áhmietli poeziyalıq qatlamdı quraydı. Bul ásirese "Atı menen Ámir Temurdiń" qosıgında ayqın kórinedi:

Ámir-Temur - sárkárda bolıp,

Uslap turğan ullı dúnyanı.

Turan jerin qızgıstay qorıp,

Bolğan onıń aqıl-iymanın.

Bul qatarlarda tariyxıy shaxs ullılıq hám qúdiret tımsalı sıpatında súwretlenedi.

Sonday-aq, Watan ideyası jáne bir márte bekkemlenedi:

Sol bir nama - súyikli Watan,

Hám opalı súyer yar bolğan.

Sol namanı tıńlağan adam,

Qatardağı belli nar bolğan.

Demek, tariyxıy obrazlar arqalı milliy maqtanış qalıplestiriledi.

Sonday-aq shayır lirikasında lirik qaharmanniń ishki dúnyası da tereń ashıp beriledi. "Nókis novellası" qosıgında bul ásirese ayqın kórinedi:

Ne ushın súyesen Nókisti sonsha?

Dep sen áwmetińde sorawıń múmkin.

Sonda men kúlimlep, kózim talğansha,

"Xalqabad" kóshege qarawım múmkin

Bul soraw negizinde ishki monolog bolıp, lirik qaharmanniń óz-ózine múrjátın bildiredi.

Bunnan tısqarı, estelik hám muhabbat úylesedi:

Sol kóshede ósken Saxiypjamalım,  
Magan dárwazasın ashtı qalanıń.

Demek, sol dilbardı pútkil dalanıń,

Dolanğan gúli dep sanawım múmkin

Demek, mákan (kóshe) jeke keshirmeler orayına aylanadı. Sol arqalı lirika psixologiyalıq tereńlikke iye boladı.

Jáne bir áhmietli tárepi sonda, shayır lirikasında xalıqlar arasındagı doslıq ideyası ayırıqsha orın iyeleydi:

"Biz - Nawayı bolsaq, sizler - Berdaqız..."

Bul qatar arqalı mádeniy birlik poetikalıq obrazga aylandırıladı.

Sonday-aq, ulıwma qádiriyatlar atap ótıledi:

"Aspan, zámın, quyash, nurğa ortaqpız." [4].

Demek, shayır adamzattı ulıwma tamırlar arqalı birlestiredi.

Solay etip, Tolıbay Qabulov lirikasınıń poetikalıq ózgeshelikleri integrativ belgiler arqalı belgilenedi. Birinshiden, obrazlı pikirlew tereń bolıp, mazmundı bayıtadı. Ekinshiden, mákan hám waqıt semantikalıq keńeyip, lirikanı ulıwma mádeniy keńlikke shıgaradı. Úshinshiden, sociallıq hám filosofiyalıq mazmun úylesip, ideyalıq salmaqılıqtı qalıplestiredi. Sonday-aq, milliy sana hám tariyxıy yad aktualizaciya etilip, ruwxıy tamırlar bekkemlenedi. Bunnan tısqarı, psixologiyalıq lirizm arqalı ishki dúnya ashıladı. Sonıń menen birge, gumanistik baǵdarlılıq ulıwmainsanıyılıq qádiriyatlardı kórsetedi. Demek, bul lirika kognitiv hám mádeniy fenomen sıpatında bahalanadı.



**Juwmaq.** Juwmaqlap aytqanda, Tolibay Qabulov lirikasiniñ analizi tóمندegi ilimiy nátiyjelerdi beredi: Birinshiden, shayır lirikasında mákan hám waqıt poetikalıq obrazǵa aylandırıladi. Ekinshiden, socialıq kritika hám simvollıq pikirlew arqalı insan tábiyatınıñ quramalı tárepleri ashıladi. Úshinshiden, milliy sana hám til máselesi oraylıq orındı iyeleydi. Tórtinshiden, tariyxıy yad hám qaharmanlıq koncepciyası arqalı milliy

maqтанış qáliplestiriledi. Besinshiden, lirik qaharmanıñ ishki keshirmeleri psixologiyalıq tereńlik penen súwretlenedi. Altınshıdan, xalıqlar doslıǵı hám mádeniy birligi universal ideya sıpatında alǵa qoyıladi. Solay etip, Tolibay Qabulovtıñ lirikasın keń kólemde úyreniw onıñ dóretiwshiligin tek ǵana milliy emes, al ulıwmainsaniylyq ádebiy qubılıs sıpatında bahalaw imkaniyatın beredi.

### References:

1. Kabulova, Z. A. (2022). Development of spiritual and formal-methodological studies in modern Uzbek and Karakalpak poetry. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(5), 56-59.
2. KAMALOVA , D. (2023). SHOIR TOLIBAY QABULOV SHE'RLARIGA YOZILGAN MUSIQALAR. *Journal of Research and Innovations*, 1(7), 53–58. Retrieved from <https://imfaktor.com/jorai/article/view/441>
3. Kirkbaevna, B. T. (2024). Search for New Scientific, Theoretical and Methodological Foundations of Karakalpak Literary Study. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 5(1), 26-33.
4. Qabulov T. Tańlamalı qosıqları. Nókis: Qaraqalpaqstan. 2009-jıl 280bet.
5. Юсупов К.А. Кóркem shıǵarmalardıñ mazmunıñ úyreniw metodikası. Oqıw qollanba. – Tashkent: Yosh avlod matbaa, 2021. – 23,75 6.т. – 380 6.